

Opgave 2 Massatoerisme

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Heideggers begrip 'gestel' met de rechter foto van Maya Bay: in het gestel is de wereld aanwezig als bestelbaar bestand, zoals de bootjes op de foto in stelling zijn gebracht om van de baai te genieten 1
- een uitleg dat de verhouding van mens en wereld in het gestel volgens Heidegger andere manieren van 'ontbergen' verdringt: door de situatie op de rechter foto is de situatie op de linker foto niet meer mogelijk 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het 'gestel' is volgens Heidegger het wezen van de moderne techniek, waarin de wereld aan de mens verschijnt als iets beheersbaars. Zoals de vele motorboten die op de rechter foto van Maya Bay 'in stelling' zijn gebracht voor een doel: 'van de natuur te genieten'. De natuur wordt dan door de mens opgeëist 1
- Volgens Heidegger verdringt het 'gestel' andere vormen van wat hij 'ontbergen' noemt. Vóór de opkomst van de moderne techniek waren mens en wereld in elk gebeuren op een andere manier aanwezig en op elkaar betrokken, bijvoorbeeld zoals op de linker foto: in een bootje dobberen, omringd door ongerepte natuur. De baai is dan niet slechts aanwezig als bestelbaar bestand, zoals op de rechter foto, maar als 'onthuld-zijn'. Die manier van 'ontbergen' wordt verdrongen als de verhouding van mens en wereld alleen nog wordt bepaald door het 'gestel' zoals op de rechter foto 1

Opmerking

Aan een uitleg met het verschil tussen de twee foto's dat vervreemding van zichzelf als Dasein en van de natuur als physis als gevaar in het gestel schuilt, kan een scorepunt worden toegekend als daarbij op adequate wijze wordt ingegaan op het idee van de mens als heerser over de wereld en op het geweld dat de natuur wordt aangedaan als zij nog slechts als bestand aanwezig is.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Latours radicaal-empirische interpretatie van onze ervaring met zijn kritiek op het subject-objectschema: radicaal empirisch gezien is er geen soeverein subject tegenover een objectieve natuur, maar is onze ervaring een veranderend proces waarbij alles is opgenomen in dynamische netwerken 1
- een argumentatie met de natuurervaring in Maya Bay of Latours radicaal-empirisme een goed alternatief is voor het moderne subject-objectschema 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Latour is het subject-objectschema alleen maar een theoretisch schema, dat weliswaar maatschappelijk en filosofisch invloedrijk is geweest, maar onmogelijk concreet te leven is. Dat hebben we volgens hem ook nooit gedaan. Volgens hem is onze ervaring in werkelijkheid dynamisch en complex. Hij stelt een manier van filosoferen voor die zich uitsluitend op de ervaring baseert: het radicaal-empirisme. Radicaal-empirisch gezien is ervaring noch subjectieve beleving, noch wetmatige beschrijving, maar een veranderend proces waarin we vatbaar zijn voor en verweven zijn met onze veranderlijke omgeving 1
  - Pragmatisch gezien begrijp ik niet wat het verschil is tussen het subject-objectschema en Latours radicaal-empirische interpretatie van de ervaring. Ik zie niet in hoe Latours opvatting per se leidt tot een andere manier waarop ik tot handelen kom. De ervaring van een zee zonder zeedieren zou mij radicaal-empirisch kunnen achtervolgen en mijn leven kunnen veranderen, bijvoorbeeld doordat ik een protestactie tegen milieuvervuiling opzet. Maar als rationeel subject zou ik na mijn boottochtje naar Maya Bay ook kunnen bedenken dat de verwoeste natuur als object tegenover mij het verdient dat ik haar bescherm, wat dus tot dezelfde handeling zal leiden 1
- of
- Ik vind Latours radicaal-empirisme een goed alternatief voor het subject-objectschema en de instrumentele oplossingen die daaruit voortkomen. Als je de wereld blijft zien vanuit een subject-objectschema dan blijft de natuur, zoals die van Maya Bay, er altijd voor mij: of dat nou is om van te eten of om in te genieten. Als je ervaringen bekijkt vanuit je eigen kwetsbaarheid en veranderlijkheid in onlosmakelijke verbondenheid met een omgeving die telkens iets anders betekent, dan benoem je eerlijker dat je als mens onderdeel bent van de natuur. Als ik in Maya Bay door de massa's boten de verwoeste natuur amper nog zie, wordt duidelijk dat mens en natuur samen een netwerk vormen waarin die wederzijdse, gevoelige en veranderlijke afhankelijkheid is verstoord 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat reizen volgens tekst 3 niet tot apatheia kan leiden omdat dit de passies niet tempert en dus niet leidt tot een onverstoortbaar redelijk leven.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens de stoïcijnen dient de mens te leven in overeenstemming met de redelijkheid van de kosmos. Deze redelijkheid raakt verstoord door passies, zoals driftbuien en onbeteugelde seksuele impulsen. Dergelijke passies moeten in toom gehouden worden ten gunste van een redelijk leven. Als reizen dat niet doet, zoals Seneca in tekst 3 beweert, dan helpt reizen dus niet om een onverstoortbaar redelijk leven (apatheia) te bereiken.

11 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met een reisvoorbeeld of consumptiegedrag een manifestatie van onderdrukte passies kan zijn.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Freud manifesteren onze onderdrukte lichamelijke driften, en vooral onze seksuele impulsen, zich buiten onze bewuste persoonlijkheid om. Ik vind dit onzinnig. Als ik met mijn vrienden naar Mallorca ga, dan volg ik vrij bewust mijn seksuele driften. Volgens mij zijn seksuele verlangens helemaal niet zo onbewust als Freud het doet voorkomen en als er al onbewuste driften stiekem zichtbaar worden in mijn consumptiegedrag, dan gaan ze in ieder geval verder dan alléén mijn seksuele verlangens.

of

- Volgens Freud manifesteren onze onderdrukte lichamelijke driften, en vooral onze seksuele impulsen, zich buiten onze bewuste persoonlijkheid om. Ik denk dat daar wel iets in zit, al is de sterke nadruk op seksualiteit bij Freud wat overdreven. Als ik in mijn eentje een spectaculaire reis naar China onderneem, kan dat zijn omdat ik onbewust een onvervuld verlangen heb. Misschien naar een seksuele relatie, maar misschien ook wel naar betekenis.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van MacIntyres begrip van praktijk, een samenwerkingsverband om zorg te dragen voor een gemeenschappelijk goed, met zijn onderscheid tussen standaarden van excellentie die binnen deze praktijk bepaald worden (interne goederen) en goederen die niet noodzakelijk een gemeenschappelijk goed zijn en onafhankelijk zijn van die praktijk (externe goederen) 1
- een uitleg dat de praktijk van het vliegtoerisme alleen kan bestaan door ondersteuning van een institutie zoals een vliegmaatschappij die gericht is op externe goederen om de praktijk mogelijk te maken 1
- een uitleg dat zonder deugden de institutie Ryanair door gerichtheid op externe goederen de kwaliteit van de praktijk van het vliegtoerisme kan corrumperen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een praktijk is een samenwerkingsverband tussen mensen die gezamenlijk zorg dragen voor een gemeenschappelijk goed, waarbij ze standaarden van excellentie hanteren die alleen binnen deze praktijk gedefinieerd kunnen worden. Dergelijke interne goederen staan tegenover externe goederen zoals winst, aanzien en macht die ook middels een andere praktijk behaald kunnen worden en niet per se gericht zijn op een gemeenschappelijk goed 1
- De praktijk van het vliegtoerisme kan niet bestaan zonder instituties zoals vliegmaatschappijen. Deze instituties zijn noodzakelijk gericht op externe goederen zoals het maken van winst en andere materiële zaken die nodig zijn voor het uitoefenen van een bepaalde praktijk. Zonder vliegtuigen kan de praktijk van het vliegtoerisme geen mensen van A naar B brengen in een vliegtuig. Zonder winst zou Ryanair nooit kunnen overleven 1
- Maar praktijken kunnen gecorrumpeerd worden door instituties als de deugden rechtvaardigheid, moed en eerlijkheid ontbreken. Door de gerichtheid op winst, status en macht kan de inhaligheid of concurrentiegerichtheid van CEO's of bestuurders gaan prevaleren boven de kwaliteit van een praktijk. In het voorbeeld van Ryanair: als piloten kwaad zijn dat ze geen eerlijk loon krijgen, daalt wellicht hun motivatie om de verantwoordelijkheid te dragen die in de cockpit wordt vereist. Of als vliegen een hachelijke onderneming wordt omdat je uit winst oogmerk moet staan tijdens de vlucht, wordt vliegen onveilig en oncomfortabel 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het onderscheid tussen recht en moraal dat Ryanair eerder aansluit bij het Angelsaksische model: aandeelhouders worden met een beroep op recht tevreden gehouden en voor de morele kant van betrokkenen is weinig oog.

voorbeeld van een goed antwoord:

Ryanair sluit eerder aan bij het Angelsaksische model, omdat het bedrijf primair bezig is met het tevreden houden van aandeelhouders door te focussen op zo groot mogelijke winst. Daarvoor hanteert het bedrijf het rechtssysteem dat het best uitkomt, namelijk het Ierse, met soepele juridische regels. Er is geen aandacht voor de morele kant van het verhaal dat het misschien wel een beetje wreed is om personeel te verplichten om met het hele gezin te verhuizen naar het buitenland.

14 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argument met het arbeidsrechtvoorbeeld van Ryanair voor de opvatting dat samenhang tussen instituties het goede leven mogelijk maakt, maar ook ondermijnt: de rechtspraak, het bedrijfsleven en de vrije markt creëren werkgelegenheid in de luchtvaart, maar kunnen vrijheid/welzijn van personeel ook (willekeurig) begrenzen.

voorbeeld van een goed antwoord:

Instituties hangen met elkaar samen: een bedrijf als Ryanair is alleen maar mogelijk binnen de institutie van de vrije markt, die wordt ingericht door de institutie 'staat'. De institutie 'rechtspraak' moet vervolgens de rechten van werkgevers en werknemers waarborgen. Aan de ene kant maakt deze samenhang het goede leven mogelijk: mensen kunnen werken en weten zich daarbij beschermd. Aan de andere kant laat het voorbeeld van Ryanair zien dat als deze instituties niet goed met elkaar in balans zijn en een bedrijf (Ryanair) de grenzen van de rechtspraak naar eigen behoeven toepast, er willekeurigheid ontstaat die onrechtvaardig voelt en op die manier het welzijn en de vrijheid van Ryanair-personeel ondermijnt.

15 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Marx' onderscheid tussen onderbouw en bovenbouw: de onderbouw zijn de sociaal-economische verhoudingen die ideologisch gereflecteerd worden in de bovenbouw, de instituties 1
- een uitleg van Marx' kritiek op instituties met het begrip 'vals bewustzijn' en het idee 'vliegen moet voor iedereen beschikbaar zijn': dit idee draagt onbewust bij aan de instandhouding van onderdrukkende instituties die een bepaald klassenbelang dienen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Met de onderbouw bedoelt Marx de feitelijke sociaal-economische verhoudingen van een samenleving. Deze worden ideologisch gereflecteerd in de bovenbouw: de ideeën over religie, kunst, moraal en wetenschap. Deze ideeën worden gedragen door instituties en rechtvaardigen de sociaal-economische verhoudingen van de onderbouw 1
- In instituties als religie, moraal, universiteiten, wetenschap, etcetera kan volgens Marx vals bewustzijn tot uitdrukking komen: de ideeën van de bovenbouw houden sociaal-economische verhoudingen in stand die een bepaald klassenbelang dienen, zonder dat mensen dit doorhebben. Het idee dat vliegen voor iedereen beschikbaar moet zijn, lijkt vanzelfsprekend, maar de ideologische gedachte erachter van maximale keuzevrijheid voor iedereen draagt eigenlijk bij aan de macht van rijke managers en aandeelhouders van in dit geval vliegmaatschappijen, en houdt dus onderdrukkende instituties in stand die een bepaald klassenbelang dienen 1

16 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van twee implicaties van de transformatie-economie: enerzijds houden commerciële bedrijven zinthema's levend en anderzijds verdwijnen zinthema's in een vluchtige consumptiecultuur 1
- een argumentatie of de transformatie-economie bijdraagt aan het goede leven met een afweging van beide implicaties en het voorbeeld van Airbnb-ervaringen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De transformatie-economie houdt de ontwikkeling van markteconomische spiritualisering in. Deze ontwikkeling heeft twee implicaties: enerzijds houden commerciële bedrijven zinthema's levend en anderzijds verdwijnen zinthema's in een vluchtige consumptiecultuur 1
- Volgens mij houdt Airbnb bepaalde zinthema's levend door ervaringen te verkopen. Als ik met een John Lennonbril op in Barcelona de gedachte van love, peace en happiness ervaar dan geeft het commerciële bedrijf mij een ultiem moment van het goede leven. Ik ervaar belangrijke, betekenisvolle waarden die ik kan delen met anderen. Ik zie niet in wat hier vluchtig aan is. Hoewel ik die waarden me niet door jarenlange oefening eigen maak, zijn ze niet minder betekenisvol. Eén intense ervaring kan volgens mij veel meer inzicht opleveren dan saaie herhaling en training. Ik vind dan ook dat de transformatie-economie wel degelijk bijdraagt aan het goede leven 1

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik vind dat de ervaringen die Airbnb verkoopt volledig verdwijnen in de vluchtigheid van de consumptiecultuur. Het is natuurlijk volstrekt onmogelijk om de complexe en volledige geschiedenis van Brugge te doorgronden tijdens een wandelingetje langs wat hoogtepunten, ook al wijst een lokale historicus je op details die je anders niet zou hebben gezien. En met een John Lennonbril op ervaar ik nog niet de diepere betekenis van peace, love en happiness. Airbnb houdt volgens mij dan ook geen zinthema's levend, want de ervaringen nemen de kleur aan van wat goed verkoopt. Dat is een nogal eenzijdige vorm van 'zingeving' als je het mij vraagt. Ik vind dus dat de transformatie-economie niet bijdraagt aan het goede leven

1

17 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie of Airbnb de vrijheid van het individu ondermijnt, met het begrip 'de begrenzing van de markt'
- een argumentatie of Airbnb de vrijheid van het individu ondermijnt, met een holistisch vrijheidsbegrip (individuele vrijheid die is ingebed in de bestaanscondities van het goede leven)

1

1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik vind dat Airbnb de individuele vrijheid ondermijnt, omdat de overlast van toeristen groot is. Als je tussen de bierfietsen door amper nog veilig naar school kunt komen, is dat een behoorlijke inbreuk op je vrijheid. De markt van huizenverhuur via Airbnb zou wat mij betreft verder begrensd moeten worden. Het aantal dagen dat particulieren mogen verhuren kan verder worden teruggedrongen, verhuur zonder er zelf te wonen kan verboden worden, de belasting op verhuur kan omhoog en er kan strenger gehandhaafd worden

1

of

- Ik vind niet dat Airbnb de vrijheid van individuen ondermijnt, sterker nog, het bevordert deze vrijheid juist. Als de markt om huizen te verhuren via Airbnb nog verder door allerlei gemeentelijke regels begrensd wordt, gaat het hele idee verloren dat iedereen kan kiezen hoe en waar hij verblijft en dat iedereen de mogelijkheid heeft om met zijn eigen huis zijn financiële armslag te vergroten
- Ik vind dat Airbnb de individuele vrijheid ondermijnt, omdat het geen rekenschap geeft van het feit dat vrijheid alleen maar kan bestaan als die is ingebed in de bestaanscondities van het goede leven (een holistisch vrijheidsbegrip). Sociale binding en dus relaties verdwijnen door Airbnb-verhuur, de stad vervuult en Amsterdammers die overlast ervaren van toeristen kunnen te weinig aankloppen bij instituties die voor hun belang opkomen, met andere woorden: de zin en betekenis verdwijnen

1

1

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik vind dat Airbnb de individuele vrijheid helemaal niet ondermijnt. Een holistisch vrijheidsbegrip dat individuele vrijheid inbedt in bestaanscondities van het goede leven kan nog steeds op veel manieren worden ingevuld. Ik vind dat vrijheid erover gaat dat er zo min mogelijk beperkingen moeten zijn. Wie last heeft van toeristen kan toch ergens anders gaan wonen? Het stellen van beperkingen, hoe zingevend dan ook, botst fundamenteel met het liberale idee dat iedereen zelf moet kiezen wat hij met zijn leven doet: of dat nou brullen op een bierfiets in een andere stad is of je huis voor een leuk bedragje verhuren aan drugsgebruikende toeristen

1